

Nozīmīgākie arhitektūras un mākslas pieminekļi

19.-20. gadsimta mijā Latgales ielas ēku arhitektūra izcēlās ar 19. gadsimta beigām raksturīgo Vitebskas baroka stilu. Brūģēta iela, sarkano ķieģeļu viennāvu un divstāvu celtnes ar vairākām tirgotavām un dažādām amatnieku darbnīcām kārtojās ielas garumā.¹ Tieši šajā periodā tika uzcelts vairums Latgales ielas arhitektūras objektu, kuri mūsdienās ir saglabājušies. Vairākas celtnes ir kļuvušas par valsts vai pilsētas mēroga aizsargājamajiem arhitektūras pieminekļiem, piemēram, dzīvojamās ēkas Latgales ielā 22/24, 26, 27, 28, 36, 38 un 40.²

Piemineklis “Rēzeknes atbrīvotājiem”

Piemineklis “Rēzeknes atbrīvotājiem” jeb tautā dēvētais “Aļoša” tika atklāts 1976. gada 3. jūlijā.³ Tas tika uzcelts par godu Sarkanās Armijas karavīriem, kuri 1944. gada jūlijā no pilsētas padzina Vācijas armiju. Piemineklis atspoguļo Padomju laika modernisma stilu ar izteiktām stilizācijas niansēm.⁴ Pieminekļa tēlnieki bijuši O. Siliņš (1927-2003) un O. Kalējs (1920-1977), arhitekts E. Salguss (1927).⁵

Padomju varas laikā tika aizsākta tradīcija atzīmēt “Uzvaras dienas” un “Rēzeknes atbrīvošanas dienas”, kad pie pieminekļa tika nolikti ziedi pilsētas atbrīvošanas un padomju karavīru atcerei.⁶ Daļēji šī tradīcija tika pieņemta arī mūsdienās, taču sabiedrības viedoklis par to bija pretrunīgs.

2020. gadā Rēzeknes pilsētas domē tika saņemta vēstule no iniciatīvas grupas, kas pieprasīja demontēt pieminekli. Ierosinājums tika pamatots ar uzskatu, ka piemineklis simbolizē ļaunumu, ko Padomju vara nodarījusi Latvijai un Rēzeknei.⁷ Rezultātā iniciatīva netika realizēta un

¹ Rēzeknes Vēstnesis. Nr.54 (2015, 10. okt.), 10. lpp.

² <https://likumi.lv/ta/id/303392-par-valsts-aizsargajamo-kulturas-piemineklu-sarakstu>

³ <https://latgalesdati.du.lv/notikums/7452>

⁴ Forums. - ISSN 1407-9925. - (2002, 27. decembris - 2003, 3. janvāris), 2. lpp.

⁵ Līpenīte A., Strods K., 100 fakti par Rēzekni. Rēzekne: Latgales Kultūrvēstures muzejs, 2020

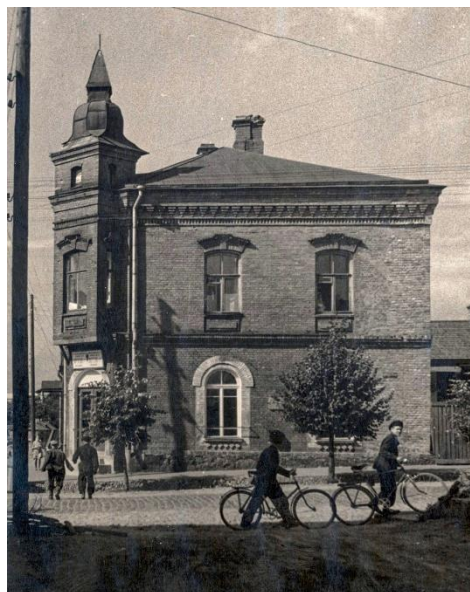
⁶ Pastare E., Uškāns A., Nezināmā Rēzekne. Ceļvedis ziņkārīgajiem, Rēzekne: Nezināmā Rēzekne, 2020., 73. lpp.

⁷ <https://rezekne.lv/2020/03/02/priekssedetaja-sleja-pieprasa-demontet-pieminekli-alosa/>

piemineklis vēl kādu laiku atradās skvērā Latgales ielā 1. Tas tika demontēts tikai 2022. gada 9. novembrī saskaņā ar 2022. gada 16. jūnijā Saeimā pieņemto likumu “Par padomju un nacistisko režīmu slavinošo objektu eksponēšanas aizliegumu un to demontāžu Latvijas Republikas teritorijā” un “Latvijas Republikas teritorijā esošo padomju un nacistisko režīmu slavinošo objektu sarakstu, kuri ir demontējami līdz šī gada 15. novembrim”.¹⁹

Ērgļa aptieka

“Ērgļa aptiekas” ēka tika uzcelta 1882. gadā. Tās arhitektūra atspoguļo aizguvumus no dažādiem vēsturiskiem stiliem: sarkano ķieģeļu fasāde ietver klasicisma iezīmes un tiek bagātināta ar baroka un renesanses stila motīviem un rotājumiem. Sākotnēji ēkas augšdaļā atradies tornītis, taču līdz mūsdienām tas nav saglabājies.⁸ Iekšelpas sākotnēji bija skaistas un greznas. Telpas sienas un griestus rotāja spoguļi, zeltīti ornamentu un dekoratīvas flīzes. Telpās atradās podiņu krāsnis. Glabāšanai tika izmantoti ar zīmējumiem un uzrakstiem latīņu valodā rotāti porcelāna trauki.⁹

Sākotnēji ēkā darbojās aptieka. Tās īpašnieki bijuši vietējie iedzīvotāji bez speciālās izglītības, taču aptieku vadījuši provizori. Aptiekai nosaukums “Zem Ērgļa” tika dots 1895. gadā gan par godu dižciltīgajam putnam, gan arī Krievijas impērijas heraldikai. Šajā laikā to pārvaldīja provizors Hugo Grīnbers (1865-1933). Ērgļa aptiekā zāles varēja iegādāties ikviens, atšķirībā no iepriekšējās kartības, kad to varēja darīt tikai mediķi.⁷

1917. gadā šajā celtnē Latgales kongresa laikā darbojies farmaceits, labklājības ministrs Vladislavs Rubulis, kam 1997. gadā uz ēkas sienas uzstādīta piemiņas plāksne.⁷ 1919. gadā ēkas augšstāva telpās atradās Latvijas komunistiskās partijas Rēzeknes apriņķa komiteja.¹⁰

Attēls: Rēzekne - Latgales sirds : [fotoalbums] / izdevis, fotogrāfs un datorsalikums: Aleksandrs Lebedis ; teksts: Elita Opincāne ; tulk. Natalja Šalajeva. [Rēzekne] : Latgales druka, 2005

⁸ Brīvā Latvija – ISSN 0934-6759 – Nr. 37 (2005, 17/23. sept.), 11. lpp.

⁹ Pastare E., Uškāns A., Nezināmā Rēzekne. Ceļvedis ziņkārīgajiem, Rēzekne: Nezināmā Rēzekne, 2020., 42-43. lpp.

¹⁰ Par Padomju Latviju. Cīnītāju atmiņas, 2. daļa. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1959, 325. lpp.

Vēlāk, no 1919. gada jūnija līdz 1920. gada janvārim, tā tika izmantota kā Latvijas padomju valdības mītne, ko vadīja Pēteris Stučka. Šajā laikā ēkā darbojās arī Tautas veselības komisariāts ar aptieku nodaļu.⁷ Mūsdienās ēka Latgales ielā 41 ir saglabājusies, darbojas kā aptieka, kā arī ir iekļauta valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā.¹¹

Rēzeknes cietums

19. gs. otrajā pusē ēka mūsdienu Latgales ielā 87 no zirgu pasta stacijas tika pārveidota par cietumu. Tuvumā atradās kauna stabs, pie kura publiski tika sodīti noziedznieki.¹² 20. gadsimta sākumā cietumā varēja atrasties aptuveni 40 ieslodzītie. Šajā laikā tika uzbūvēts arī audzināšanas nams un bibliotēka. Pēc pirmā Pasaules kara cietumā tika veikti atjaunošanas darbi – parādījās jauna koka pirts, zirgu stallis, produktu noliktava.¹³ No 1920. līdz 1923. gadam cietumu vadīja jaunlatvieša, publicista un valodnieka Ata Kronvalda dēls Jānis Kronvalds.⁴

Otrā pasaules kara laikā cietumu saviem mērķiem izmantoja gan padomju, gan vācu varas iestādes, tostarp arī noziedzīgos nolūkos. 1941. gadā nacistiskās varas pārstāvji cietumā ieslodzīja Audriņu ciema iedzīvotājus.¹² Nākamā gada janvārī Audriņu traģēdijas laikā tirgus laukumā blakus cietumam tika nošauta daļa ciema iedzīvotāju.

Pēc kara ēka ievērojami cieta un pēc tā daļēji tika atjaunota. Turpmākajos gados cietums funkcionēja, taču bija pārslogots, kā rezultātā parādījās sanitārās un sadzīves problēmas. Padomju laikos cietums tomēr zaudēja savu nozīmi un tika likvidēts.¹²

¹¹ <https://likumi.lv/ta/id/303392-par-valsts-aizsargajamo-kulturas-piemineklu-sarakstu>

Attēls: *Ērgļa aptieka*, 20. gs. 60. gadi. *Latgales Kultūrvēstures muzeja krājums*.

¹² Pastare E., Uškāns A., *Nezināmā Rēzekne. Ceļvedis ziņkārīgajiem*, Rēzekne: Nezināmā Rēzekne, 2020, 39-40. lpp.

¹³ Purinaša, L., Strods K., *Laikmeta nospiedumi : 20. gadsimta Latgales stāsti*. Rēzekne: Hronologeja, 2020, 73.-77. lpp.

Attēls: Pastare E., Uškāns A., *Nezināmā Rēzekne. Ceļvedis ziņkārīgajiem*, Rēzekne: Nezināmā Rēzekne, 2020, 40. lpp.

1963. gadā bijušā cietuma telpās darbojās Rēzeknes metālapstrādes rūpnīca, 1965. gadā – celtniecības instrumentu rūpnīca “Latgale”.¹² Nākamajos padomju laika gados ēkā darbojās uzņēmumu un labierīcību kombināts, bet mūsdienās telpas Latgales ielā 87 tiek iznomātas uzņēmumu un biroju vajadzībām.¹¹

Rēzeknes Jēzus Sirds katoļu baznīca

Baznīcas pirmsākumi meklējami 1685. gadā, kad par Krakovas karavadoņa Friča Beļinska līdzekļiem tā tika uzcelta no koka un nodota jezuītu aprūpei. 1887. gadā negaisa laikā baznīca nodega.¹⁴ Pēc notikušā no baznīcas saglabājās vien marmora plāksne par godu baznīcas iesvētīšanai.¹⁵ 1887. gadā pēc inženiera Floriana Viganovska meta sāka celt jaunu

sarkano ķieģeļu baznīcu ar diviem torņiem. Ēkas fasāde un elementi veidoti neogotikas, pseidoromānikas stilā, savukārt torņu augšējā daļa, logi, kā arī citi būvelementi atspoguļo pseidogotikas stilu. Arī baznīcas interjers un iekārta atspoguļo neogotikas stilu. 20. gadsimta sākumā darinātie sānu altāri, kancele, biktssoli, 19. gadsimta beigās būvētās baznīcas ērģeles, kā arī krucifikss, svečturi, lukturi, gleznas u. c. saglabājušies tālaika mākslas priekšmeti.¹⁶ Celtniecības darbi tika pabeigti 1902. gadā, savukārt 1904. gadā. Jēzus Sirds baznīcai tika iesvētīta.¹⁴

Katedrālē kalpojuši vairāki ievērojami katoļu priesteri, sabiedriskie un kultūras darbinieki: Nikodems Rancāns, Francis Trasuns, Pēteris Strods, Henriks Trūps u. c.¹⁷ Kopš 1995. gada

Rēzeknes Vissvētākās Jēzus Sirds katedrālē ir Rēzeknes – Aglonas diecēzes centrs.¹⁸

¹⁴ <https://rezekne.lv/ko-redzet/vissvetakas-jezus-sirds-romas-katolu-katedrale/>

¹⁵ <http://www.skanrezekne.lv/muzikalais-gids/baznicas/rezeknes-jezus-sirds-katedrale/>

¹⁶ Zilgalvis, Jānis. Neogotika Latvijas arhitektūrā. Rīga: Zinātne, 2005, 252. lpp.

¹⁷ Rēzekne. Apgāds “Jāņa Sēta”, 1995, 11. lpp.

¹⁸ Pastare E., Uškāns A. Nezināmā Rēzekne. Ceļvedis ziņkārīgajiem, Rēzekne: Nezināmā Rēzekne, 2020., 27.-28. lpp.

Attēls: Rēzeknes Jēzus Sirds katoļu baznīca, 1918. gads. Latgales Kultūrvēstures muzeja krājums.

¹⁹ Vietējā Latgales Avīze. - ISSN 2255-9418. - Nr. 44 (2022, 11. novembris), 2. lpp.

Mūsdienās katedrālē bieži notiek dažādi koncerti, piemēram, ērģelmūzikas, kormūzikas, kamermūzikas, kā arī festivāla “Latgales ērģeļu dienas” koncerti.¹⁴